

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym **dr Moniki KUSIAK (Uniwersytet Jagielloński)**

opracowana zgodnie z art. 16 ust.2 pkt1 *Ustawy z dn. 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym...* (w brzmieniu znowelizowanym *Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy...*), oraz z *Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny...*

0. Informacja ogólna o Kandydatce

Habilitantka legitymuje się dyplomami magistra filologii angielskiej (1991, UJ) oraz doktora n.h. w zakresie językoznawstwa (2000, UJ).

Zajmuje aktualnie stanowisko st. wykładowcy w Instytucie Filologii Angielskiej UJ, a wcześniej pracowała jako lektor i wykładowca w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych UJ (włączonym od 2010 r. do IFA). Równolegle, od ponad 10 lat, jest także zatrudniona jako adiunkt w innej uczelni.

1. Dorobek naukowy

1.1. Ilościowa ocena dorobku naukowo-badawczego

Pod względem ilościowym, naukowo-badawczy dorobek Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora jest obszerny – obejmuje on niemal 30 pozycji, w tym monografię książkową, rozdziały w publikacjach zbiorowych i artykuły w czasopiśmie (w kilku wypadach chodzi o współautorstwo). Istotną częścią pozostałego dorobku są publikacje o charakterze dydaktycznym. Całkowita lista publikacji wykazana w *Załączniku 3A* jest znacznie dłuższa i obejmuje 54 pozycje.

1.2. Opisowa ocena dorobku naukowo-badawczego

1.2.1. Rozprawa habilitacyjna

Jako główne osiągnięcie naukowe Habilitantka przedstawiła swą, jak dotąd jedyną, pozycję książkową, a mianowicie anglojęzyczną monografię *Reading Comprehension in Polish and English: Evidence from an introspective study* (Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1913, 236 str.), poświęconą czytaniu ze zrozumieniem. Praca ta daje dobrą podstawę do oceny dorobku Kandydatki także dlatego, że wieńczy niejako jej wieloletnie poszukiwania w obrębie tego wątku badawczego. Rzeczony problem jest tu rozpatrywany z perspektywy

psycholingwistycznej, w ujęciu kontrastywnym polsko-angielskim, co nadal pozostaje rzadkością w polskich badaniach nad czytaniem w języku obcym (dalej J2). Autorka słusznie podkreśla zarówno wysoką złożoność tego zagadnienia badawczego, jak i jego wieloaspektowość – wynika stąd oczywista trudność już z samym wyodrębnieniem i konceptualizacją przedmiotu badań, co łączy się z jednej strony z wielością perspektyw badawczych, a z drugiej ze sporymi trudnościami metodologicznymi, o czym dalej.

Mimo złożoności podjętego problemu, pracy nadano klarowną, trójdzielną strukturę, przy czym dwie pierwsze części to rozważania teoretyczne: prezentują one odpowiednio odnośne poglądy dot. czytania oraz kwestie metodologiczne. Część trzecia, równoważna objętościowo dwom pozostałym, stanowi szczegółowe sprawozdanie z badania własnego, ściśle osadzonego we wcześniejszych rozważaniach. Bibliografię oceniam jako wystarczająco obszerną i reprezentatywną, zarówno dla starszych, klasycznych ujęć, jak i dla publikacji lat statnich.

Jakkolwiek część 1. monografii została pomyślana jako teoretyczna baza badania własnego, obejmuje ona de facto systematyczny przegląd poglądów i ustaleń badawczych dotyczących problemu czytania, przy czym klarowność tej części osiągnięto układając treści na zasadzie przeglądu czynników: od tych związanych z cechami tekstu, i to począwszy od najniższego poziomu przetwarzania, po cechy należące już do potencjału poznawczego i osobowościowego czytelnika. Uwaga ta stosuje się *mutatis mutandis* także do części 2., o charakterze metodologicznym, która z kolei, prócz krytycznej oceny metod introspekcyjnych, a tym zwłaszcza techniki pozyskiwania danych określanej jako *protokół głośnego myślenia*, obejmuje także reprezentatywny przegląd ustaleń badawczych w wybranym zakresie. Należy podkreślić, że w obu tych częściach Autorka konsekwentnie wydobywa te aspekty i wątki, które będą istotne w jej własnym planie badawczym. Obiera, jako teoretyczne odniesienie ogólne, szeroko znany model T. van Dijka i W. Kintscha (1983) – syntetyzujący powszechnie uznaną, interakcyjną naturę umiejętności czytania, a także nieco nowszy model B. Brittona (1994) – odnoszący się specyficznie do tekstu ekspozycyjnego.

Wychodząc od ogólnego zamysłu porównania czytania w J1 i w J2 (który to zamysł odbiorca mniej obznajomiony ze złożonością problemu mógłby uznać za banalny, a który tak czy inaczej byłby po prostu badawczo nieoperacyjny), Badaczka dokonuje stosownego zawężenia i konkretyzacji swych założeń teoretycznych. W efekcie, jej plan badawczy stara się połączyć i skontrastować – na ile to w ogóle możliwe – dwie różne perspektywy: zestawiając wyniki w J1 i J2 dla poszczególnych badanych poszukuje ona z jednej strony regularności na płaszczyźnie interpersonalnej, z drugiej zaś strony stara się uchwycić specyfikę czytania dla każdej z osób badanych. Jest to niewątpliwie postępowanie ambitne poznawczo, jednak zważywszy na liczbę możliwych czynników oraz wielość specyficznych interakcji między nimi, trudno jest w pełni te płaszczyzny rozgraniczyć, i to nawet przy wykorzystaniu wyrafinowanych narzędzi statystycznych. Jednocześnie doceniając wysoką pracowitość podjętych badań, uznać wypada, że ograniczona siłą rzeczy liczebność grupy badawczej (10 osób) oraz sesji testowych mogą nie pozwolić ujawnić w pełni poszukiwanych regularności, zwłaszcza wobec rzeczywistej, dużej elastyczności przetwarzania tekstu przez czytelnika. Rodzaje i tempo czytania u danej osoby mogą przecież zmieniać się nie tylko w zależności od typów zadań, lecz nawet w trakcie danego zadania.

Wszystko to zmusza badacza do stawiania wysokich wymagań wobec metodologii, a zatem Autorka słusznie podnosi kwestię trafności i rzetelności narzędzi badawczych (stawiając, w przypadku technik introspekcyjnych, m.in. pytanie o wpływ prowadzącego badania na

zachowania badanych czy też sam fakt przerywania lektury po każdym akapicie, co przecież zakłóca czytanie naturalne, w pełni 'ekologiczne'). Docenić należy także jej krytyczne spojrzenie post factum na zastosowane narzędzia i procedurę badawczą, w tym zwłaszcza cenne, w mojej opinii, zabiegi triangulacyjne (str. 179-188). W tym kontekście warto było, być może, pełniej uwzględnić także specyfikę samej grupy badanej – jest ona o tyle wyjątkowa, że tworzą ją studenci neofilologii, którzy niewątpliwie rozwinęli już specyficzną, filologiczną właśnie wrażliwość językową, a przy tym mają zapewne wysokie wymagania wobec swej kompetencji w J2, z którą przecież wiązą swą przyszłość zawodową – co musi rzutować zatem także na samoocenę ich działań w J2.

Oczywiście, można by dalej dyskutować zarówno o możliwych zależnościach, jak i o tym, na ile wybrana metodologia jest trafna i jak wpływa ona na uzyskane wyniki. Dla potrzeb niniejszej oceny warto jednak podkreślić przede wszystkim to, że Badaczka jest tych ograniczeń świadoma, podchodząc do samej procedury i swych ustaleń z wielką ostrożnością i powściągliwością. W żadnym wypadku nie traktuje ona metody badawczej jako neutralnego lustra rzeczywistości, umiejętnie dostosowując przy tym utarte już schematy badawcze do konkretnych celów i warunków swego badania. Za równie cenną uznaję właściwą Badaczce świadomość co do wielości podejść i perspektyw badawczych, wraz z ich ograniczeniami. I tu pewne zastrzeżenie: nawet jeśli rozumiem powody, które wydają się powstrzymywać ją od budowania szerszych ujęć teoretycznych, sądzę, że na dłuższą metę niekorzystne będzie unikanie choćby próby takiego szerszego, a przy tym odpowiednio rozbudowanego ujęcia. Autorka postuluje zresztą w kilku miejscach potrzebę ogólniejszej teorii jako całościowego układu odniesienia dla dalszych badań. Pozwolę sobie zatem wyrazić tu nadzieję, zważywszy także na inne teksty Autorki, jak choćby te dotyczące kwestii interdyscyplinarności, że być może pokusi się ona w swych dalszych poszukiwaniach naukowych o takie właśnie całościowe, a przy tym ujęte w autorskie ramy teoretyczne, opracowanie kwestii czytania w J2. Zapewne w opracowaniu takim znalazłoby się miejsce także na modelowanie powiązań procesów poznawczych (w tym procesów rozumienia tekstów) w ramach ogólnych procesów kognitywnych przebiegających w środowisku mentalno-psychicznym danego podmiotu.

Monografia jest zredagowana przejrzysto i z należytą pieczołowitością, co szczególnie dotyczy kolejnych stadiów analizy danych (pominę pewne usterki redakcyjne, jak choćby niezgodny z polską normą zapis wielką literą wszystkich wyrazów w polskich tytułach). Trzeba też docenić innowacyjne wnioski, jakie Autorka wysnuwa ze swej analizy dla szkolnego sposobu testowania zrozumienia tekstów. Żałuję natomiast, że Autorka nie zdecydowała się – być może ze względu na koszty publikacji? – na rozszerzenie aneksów i włączenie do nich znacznie obszerniejszych, a zapewne interesujących fragmentów zgromadzonych przez siebie materiałów badawczych (transkrypcji nagrań), a także scenariusza wywiadu czy kwestionariusza ankiety – Autorka odsyła nas co prawda w tym ostatnim wypadku do swego artykułu z 2009 roku, jednak także tam nie znajdujemy oryginalnego narzędzia, a jedynie jego bardziej szczegółowy opis).

1.2.2. Pozostały dorobek naukowy

Pozytywnie oceniam także pozostały, uzyskany w okresie po doktoracie, dorobek naukowy Kandydatki, który obejmuje głównie rozdziały w tomach zbiorowych (22), a także artykuły naukowe (6) i redakcje tomów (2) (o publikacjach o charakterze popularyzatorskim i dydaktycznym, zob. pkt. 3 i 4).

Pod względem tematyki dorobek ten łączy się częściowo z zagadnieniem podjętym w wyżej omówionej monografii, obejmując takie aspekty czytania w J2 jak: transfer z J1, ocenianie efektywności czytania, wymiar interpersonalny w rozumieniu tekstu, interdyscyplinarny charakter badań nad czytaniem itd. Jednak spora część tych publikacji dotyczy już dość odmiennych wątków badawczych, charakterystycznych raczej dla glottodydaktyki, takich jak autonomia, kreatywność czy rola refleksyjności w nauczaniu/uczeniu się J2. Ponadto, pojedyncze teksty zostały poświęcone jeszcze innym zagadnieniom. Dodajmy, że niektóre z tych publikacji zostały zredagowane w j. angielskim, w tym kilka ukazało się w wydawnictwach zagranicznych.

W bazie WoS publikacje Kandydatki są wymienione dwukrotnie, natomiast wskaźnik cytowań Hirscha wynosi 1.

2. Współpraca naukowa

W okresie po doktoracie Habilitantka przedstawiła łącznie 30 referatów, w tym 21 w j. angielskim, z tego 5 na konferencjach zagranicą, a ponadto uczestniczyła bez referatu w szeregu innych konferencji – co pozwala określić jej aktywność w tym zakresie jako wysoką. Udzielała się także w organizacji kilku konferencji i spotkań naukowych.

Ponadto, w ww. okresie przebywała czterokrotnie na uniwersytetach zagranicznych (kwerendy, pobyty studyjne), przy czym w dwu wypadkach sfinansowała je z własnych środków.

Kandydatka współpracowała też w projektach realizowanych w ramach *Prince Academic Projects*, a także działaniach prowadzonych przez *British Council*, np. w Estonii i na Łotwie, a jednocześnie udzielała się też w swoim środowisku zawodowym, popularyzując naukę w różnych formach, co uszczegółowiła w autoreferacie. W uznaniu swych zasług otrzymała *Srebrny Medal za Długoletnią Służbę* (2011).

Jest członkiem dwu towarzystw: PASE (Stowarzyszenie Nauczycieli Akademickich Filologii Angielskiej) oraz PTN (Polskie Towarzystwo Neofilologiczne).

3. Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski

Habilitantka posiada bogate i wartościowe doświadczenie dydaktyczne: prowadziła praktycznie wszystkie typy zajęć akademickich, w tym także seminarium magisterskie (2012/13); wypromowała ok. 80 licencjuszy; recenzowała prace licencjackie.

Pełniła też różne funkcje organizacyjne na potrzeby dydaktyki akademickiej. Na uznanie zasługują zwłaszcza jej ważne inicjatywy i efektywne, różnorodne działania na rzecz usprawniania dydaktyki akademickiej. I tak, koordynowała ona prace koncepcyjne, oraz przygotowywała egzaminy wstępne do Kolegium, a także egzaminy (w tym ich standaryzację) z praktycznej znajomości j. angielskiego dla kursu licencjackiego, stosowane w tej formie w macierzystym IFA także aktualnie. Warto tu podkreślić, że kwestia rzetelnej i trafnej oceny kompetencji komunikacyjnej w J2 jest niezwykle złożona i tylko całościowe narzędzia, dostosowane do danej grupy, a przy tym wyważone teoretycznie i standaryzowane, mogą tę rolę zadawalająco spełnić. Ponadto, Kandydatka opracowała skrypty na potrzeby studentów odbywających praktyki pedagogiczne oraz sprawowała przez 5 lat bezpośrednią opiekę nad tymi praktykantami, wypracowując jednocześnie na potrzeby praktyk tzw. system mentorski

(bazujący na współpracy z przeszkolonymi nauczycielami), stosowany również obecnie. Prowadziła również warsztaty i szkolenia w ww. zakresach.

Warto tu podkreślić walory publikacji Kandydatki dotyczących dydaktyki praktycznej: są one adresowane głównie do nauczycieli J2, a ukierunkowane na innowacyjne ujęcia i rozwiązania w nauczaniu J2.

4. Działania w charakterze eksperta i recenzenta

Habilitantka posiada imponujące wręcz doświadczenie eksperckie w zakresie oceny materiałów nauczania i programów szkolnych: jako rzeczoznawca MEN w zakresie języka angielskiego recenzowała dotąd aż kilkadziesiąt podręczników językowych dla wszystkich etapów edukacyjnych, a także kilka programów nauczania.

Co więcej, na zamówienie Wydawnictwa Szkolnego PWN uczestniczyła także, jako współautorka, w przygotowaniu pionierskiej całej serii podręczników pt. *Boomerang* (oraz materiałów towarzyszących) do nauczania w gimnazjum, opracowanej zgodnie z wytycznymi nowej *Podstawy Programowej*. Uczestniczyła też w kilku innych krajowych projektach dydaktycznych o charakterze innowacyjnym.

Pełniła ponadto rolę konsultanta m.in. w dwu kolejnych projektach (2000 i 2001) dot. egzaminu maturalnego z j. angielskiego na Łotwie i w Estonii, a realizowanych we współpracy z *British Council*.

Skromniej wypadają natomiast jej działania recenzenckie na niwie naukowej – napisała recenzję jednego artykułu naukowego.

5. Podsumowanie

Habilitantka uczyniła niewątpliwie znaczący postęp w swym rozwoju naukowym po doktoracie (a już przed doktoratem był on spory). Z przedstawionej dokumentacji wyłania się sylwetka naukowca koncentrującego się konsekwentnie na wybranym polu badawczym, jakim jest umiejętność rozumienia obcojęzycznych tekstów pisanych (ujmowana w swych różnych aspektach, głównie z perspektywy psycholingwistycznej). Niemniej, w swych poszukiwaniach naukowych uwzględnia też inne, już bardziej glottodydaktyczne wątki badawcze, takie jak autonomia, integracja czy kreatywność w dydaktyce obcojęzycznej. Jej prace świadczą o dobrej znajomości zarówno aktualnej, jak i starszej literatury przedmiotu. Na poszczególnych etapach pracy badawczej Habilitantka wykazuje niezbędną staranność, dokładność, ale i ostrożność metodologiczną – jej ustalenia badawcze mają istotny potencjał poznawczy, a także pozwolą zapewne precyzyjniej wyznaczyć kierunek i metodologię przyszłych badań. Zdając sobie sprawę ze złożoności i wieloaspektowości głównego wątku badawczego, Kandydatka dostrzega też potrzebę wypracowania ogólnego, odpowiednio zróżnicowanego ujęcia teoretycznego, jednak najwyraźniej uznaje także przedsięwzięcie za nazbyt ryzykowne czy po prostu przedwczesne przy obecnym stanie wiedzy, wskazując zdecydowanie na potrzebę dalszych badań szczegółowych i deklarując osobiście wolę kontynuowania tych badań.

Istotnym rysem akademickiej osobowości Habilitantki jest, jak sądzę, jej konsekwentne dążenie do przekładania wiedzy naukowej na praktykę dydaktyczną, a także zależność odwrotna: obserwowane trudności dydaktyczne traktuje ona jako asumpt do ich

przewycięzania poprzez poszukiwanie w nauce inspirujacych wgladow i ustalen. Ta cenna w przypadku lingwistyki stosowanej cecha zaznacza sie takze w znakomitej wiekszosci publikacji Autorki. W sumie, jej prace naukowe pokazuja dobitnie, ze praktyka dydaktyczna jest dla niej waznym odniesieniem w pracy badawczej, jako teren obserwacji, ktore staja sie empiryczna podstawa formulowanych przez nia hipotez badawczych.

Na wielkie uznanie zasluguje jej roznorodna dzialalnosc, w tym zwlaszcza ekspercka, ale rowniez popularyzatorska i organizacyjna, prowadzona nie tylko w jej macierzystych uczelniach, lecz takze na rzecz sredowisk nauczycielskich i, szerzej, oswiatowych.

6. Wniosek koncowy

W oparciu o dokonana analize dokonai dr Moniki Kusiak, uwarzam, ze jej dorobek naukowy swiadczy o znacznym wkladzie Kandydatki do rozwoju aktualnej wiedzy psycholingwistycznej i glottodydaktycznej, a tym samym stanowi on, wraz z pozostalymi osiagnieciai Kandydatki, wystarczajaca podstawa do ubiegania sie o stopien doktora habilitowanego. Wnosze zatem o dopuszczenie dr Moniki Kusiak do dalszych etapow przewodu habilitacyjnego.

Poznan, dn. 10 listopada 2013 r.

